

Hafızalaştırma, Bellek ve On Ekim

Yazar: DEMOS ARAŞTIRMA | 31 Ekim 2022

Röportaj: Ebru Tutkal & Sevcan Tiftik

Türkiye tarihinin en büyük katliamlarından biri olan 10 Ekim Ankara Gar Katliamı sonrasındaki süreçte işletilen yok sayma tavrına ve cezasızlık politikasına karşın katliamdan etkilenenlerle dayanışmak adına kurulmuş 10 Ekim Dayanışması'nın mücadelesi ve adalet arayışı bugün hala devam ediyor. 10 Ekim'in 7. yılını geride bıraktığımız bu Ekim ayında Dayanışma gönüllülerinden Hanife Kardelen Işık ile ana-akım hafıza karşısındaki alternatif hafızalaştırma pratiklerini ve toplumsal bellekte katliamların yerini Dayanışmanın hikayesinden hareketle tartışıyoruz.

Bu söyleşinin sorularını hazırlarken ilk elden kendimize şu soruyu yönelttik: **Biz neden hatırlıyoruz?**

2015'te olduğu gibi bugün de barış kavramının, barış talebinin kendisinin ve barış talep edenlerin kriminalize edildiğini görüyoruz. Geçmişte yaşanan katliamlarla yüzleşilmediği gibi failer cezasızlık politikalarıyla korunuyor. Bu koşullar altında barış mücadelesini sürdürebilmenin ve barış talebini canlı tutabilmenin yolu barışa olan inancımızı kaybetmemekten geçiyor. Barışa inancımızı kaybetmemek içinse barışa inananları ve onların umudunu hatırlamak, bu umudu kendi mücadelemizde yaşatmak gerektiğine inanıyor, kaybettiğimiz 104 kişiyi yeniden hatırlıyor ve hatırlatıyoruz.

Peki siz Dayanışma olarak 10 Ekim'i belleğinizde nasıl taşıyorsunuz?

Sanıyorum bu sorunun tek bir cevabı yok, zira öznesi kadar hatırlama biçimi var: Kimimiz o gün alana girmeden içilen çaylarla, kimimiz hasbelkader az ötede olduğu için sağ kalmayla, kimimiz gidememiş olmanın ağırlığıyla, bir objektifin arkasından veya evladının acı haberini almayla... hatırlıyor ve taşıyor. Her birimizin çeşitli biçimleriyle ve elbette hayatımızın 10 Ekim'den öncesi ve sonrası olmak üzere ikiye ayrıldığı gerçeğiyle tanıklığın yükünü taşıdığı aşikar. Hafızamızı imleyen hatırlatıcılara, barış isteyen ve bunun uğrunda katledilen insanların öldürülebilir fakat yası tutulamaz görülmesine, tahayyül gücümüzü aşan kötülüklerin muhakememizi zaman zaman felç etmesiyle beraber başa çıkabilmek, hatırladıklarımızla, hatırlatıcılarla yaşayabilmek, bunun için de dayanışmayla iyileşmeye çalışmak, en önemlisi de barış diyenleri adlarıyla unutturmamak da taşımaya dahil.

Dayanışmanın pratiklerini nasıl örüyorsunuz? Bu pratiklerin hafızalaştırmaya katkıları sizce nelerdir?

Hatırladıklarımızı, hafızayı anlatmaya çalışan bir şey yaptığımızda yaşanmış bir olayı yalnızca tek bir temsili varmış veya sadece o an olup bitmiş gibi o ana hapsetmek ve orada dondurmak gibi bir çelişkinin içerisine düşebiliyorsunuz. Nitekim hafızalaştırma da "unutmama, unutturmama" sözlerinin ötesinde bir politik mücadele alanı. Bütün o dile dökülemeyenlerle ve hatta söylenmesi zul görülen ihtiyaçlarla siyaset maruz kalınan bir şeye dönüşüyor, dolayısıyla insan kendi eyleme kapasitesini de göz ardı edebiliyor. Bunun için dayanışma pratiklerini örmeye çalışırken aynı anda farklı duyguların, eyleme biçimlerinin, ihtiyaçların bir arada var olabileceği bir biraradallığı beraber inşa etmeye çalışıyoruz. 7 yıldır hem yaşadıklarımız hem de bir araya geliş biçimlerimiz farklı formlar alıyor. Neden ve neyi hatırlıyoruz sorusu kadar bu soruyu kendimize ve birbirimize de ne zaman sorduğumuz da önemli. "10 Ekim'in belleğini neler oluşturuyor?" sorusu etrafında bir araya gelişimiz hem yıldan yıla değişiyor hem de her bir pratiğimizde bu soruyu, 10 Ekim'in çok-katmanlı hafızasını, farklı bir veçhesinden tutarak; kişisel yapabilirliğimiz, yeterliliğimizce üzerine düşünmeye ve üretmeye, çabalamaya devam ediyoruz. Bu çabanın her şeyin ötesinde kurucu bir eyleme dönüşmesinin ve hem bireysel hem de kolektif belleklerimizde farklı formlarda kaydedilebilmesinin de bu sayede olduğuna inanıyorum.

On Ekim Dayanışması olarak kurulduğunuz günden beri farklı şehirlerde, kimi zaman farklı alanlardan gelen kişilerin ve hatta çocukların da katıldığı çeşitli bellek atölyesi çalışmaları yaptığımızı görüyoruz. Katliamın 7. yıldönümü için hazırladığımız anma programında da bir Bellek Atölyesi yer alıyordu, öncesinde ise Mayıs-Eylül aralığında online olarak bir dizi buluşmadan oluşan Bellek ve İyileşme Atölyesini düzenlediniz. Kendi deneyimlerimizden ve hikayelerimizden yola çıkarak belleğin iyileştirici işlevinin izini sürdüğümüz ve hafızalaştırma çabalarının onarıcı niteliği üzerine tartıştığımız bu buluşmaların katılımcılarından biri olarak benim için güçlendirici bir deneyim olduğunu söyleyebilirim.

Peki siz bellek atölyelerinin nasıl bir ihtiyaca karşılık geleceğini düşünüyorsunuz ve atölyelerin çıktıları düşünüldüğünde başlangıçta hayal ettiğinizden farklı olarak nelerle karşılaştınız?

Başlangıçta "iyileştirici bellek nedir, nasıl deneyimleri içerir, hafızalaştırmanın iyileştirici olmasının bir ilkesi/kriteri var mıdır, Hafızalaştırma çabaları onarıcı bir yerden amacına ulaşmadığında ve/veya iyileştirici olmadığında ne olur?" gibi sorular etrafında bir gidişat öngörmüştük fakat bir araya geldiğimiz ilk atölyede, özellikle 3. yıldan sonra Bellek, Yüzleşme ve İyileşme Paneli ardından yaptığımız atölyeyle başlayan süreçte 7 yıldaki deneyimlerimizi aktardıktan sonra bizlerin periferidekilerden daha çok iyileşmiş olabileceği dönüşümü almak ve öznesi kadar hatırlama biçiminin dillendirilebilmesine, aynı anda farklı duyguların konuşulabilmesine, ihtiyaçlarımızı gözetmeyi kolektifleştirebilmeye dair açılan alanları 10 Ekim özelinde çoğaltabilmeye olan ihtiyacımız devamındaki yönümüzü de tayin etti diyebilirim. Nitekim sonrasında politik

mücadelelerimiz içinde iyileşme/onarım pratikleri ne kadar yer bulabiliyor, iyileşme taktiklerimizi, pratiklerimizi nasıl kolektifleştirebiliriz/ortaklaştırabiliriz; onarım ve iyileşme çabasını kolektifleştirmek mücadelemizde ve bizde neleri değiştirebilir gibi sorulara yer vermeye çalıştık. Bu anlamda her bir atölye içinde yer alan her bir insanın bazen bir bakışı, bazen yalnızca oradaki varlığı, bazen bir şekilde hatırlama-hatırlatmanın birbirinden güç alarak, her birimizin dilinden dökülenlere alan açma açma pek çok farklı veçhesiyle konuşulması bizler için de güçlendirici ve dönüştürücü olmasının yanı sıra iyileştiriciydi de. Ben kişisel olarak her bir atölyede Ursula'nın *Yerdeniz Öyküleri*'ndeki gibi birbirimize kadim adlarımızı söyleyebileceğimiz bir biraradalık oluşturduğumuzu hissettim, kolektif iyileşme süreçlerinin de böyle biraradalık biçimleriyle örülebileceğine inanıyorum.

Katliamın bu seneki 7. yıl anması da dahil olmak üzere On Ekim Dayanışması olarak görsel ve dijital araçları mücadelenizde sıkça kullanıyorsunuz. Fotoğraf sergilerinden resim ve origami sergilerine, oradan video ve belgesel gösterimlerine uzanan bir çeşitlilik görüyoruz. Bu araçların mücadelenizdeki yerini ve katkısını nasıl tarif edersiniz?

Yukarıda da söylediğim gibi öncelikle her birimiz 10 Ekim'in çok-katmanlı hafızasını, farklı bir veçhesinden tutarak; kişisel yapabilirliğimiz, yeterliliğimizce üzerine düşünmeye ve üretmeye, çabalamaya çalışıyoruz. Her bir araç hem bizlerin yeniden nefeslenebileceği, ifade biçimlerimizi çoğaltabileceğimiz alanlar yaratıyor hem de insanları bizimle beraber nefeslenmeye ve anlatımızı beraber inşa etmeye davet edebiliyoruz. Hafızamızda muhafaza ettiklerimizi, barış talebini yine, yeniden her şeye rağmen dillendirebilmenin yollarını bu çeşitlilikle sağlamaya çalışıyoruz. Bunun yanı sıra, mücadelemizde ne birbirini dışlayan ne de hiyerarşik olarak birbiri üzerine binen kollardan yürüyor. Her ayın onuncu günü saat 10.04'te kayıplarını anmak için Ankara Garı'na gitmenin, anmaya her gidişinde polis engeliyle karşılaşmak, yargı mücadelesinde hakikat işçiliği yapmanın, anıt ısrarından vazgeçmenin, 10 Ekim'in hafızasını ilmek ilmek Örgülü Mücadeleyle işlemenin ve bütün bunları yaparken de birbirimizi gözetmenin ve dayanışmanın yol ve yordamlarını bu araçları çeşitlendirerek ve beraber inşa ederek kurmaya çalışıyoruz.**Blog sayfasında yer alan yazıların ve yayınların tüm hakları saklıdır. Blog yazıları yalnızca kaynağı gösterilerek kullanılabilir. Sayfada yayınlanan yazıların içeriği yazarın kendi sorumluluğu olup DEMOS'un herhangi bir hukuki ve/veya cezai sorumluluğu bulunmamaktadır.**